

EKONOMIA

JENARO GARATE

MAASTRICHT, DANIMARKA ETA MERKATU LIBREAREN IRUZURRA

Danimarkan egin berri den erreferendumean baietza nagusitu da. Bigarren ekitaldi honetan, Danimarkak baietza eman dio Maastricht-i, bai, baina Maastricht-ek Danimarkari ezezko hauek onartzearen truke: defentsa bateratuari ez, polizia elkartuari ez, diru-merkatu batuari ez, eta gizakien zirkulazio libreari ez. Laugarren ezezkoak esanahi sakona dauka, aztertzea eta jakinaren gainean ipintzea merezi duena. Horixe egingo dugu, hasteko merkatu internazionala gehienbat babesten duen kostu konparatiboen teoria azalduz. Ez da ulergaitza, eta gaurko kulturaren gehientzat ezaguna izan beharko luke.

Kostu konparatiboen teoriaren aurkezpena: Jon eta Iñaki mendira ateratzeko dira, goizean goiz, bakoitzak bere lagun arteko afaria prestatu behar duela eta. Biak dira oilagorretan eta perraxikutan trebeak, baina ez berdinak. Ekitaldi osoan, Jon gauza da 18 dozena perretxiku batzeko, edota 6 oilagor hiltzeko. Goiza erdibituz gero, 9 dozena perretxiku eta 3 oilagor. Iñakirengaitasuna, ordea, goizaldi osoan 8 dozena perretxiku edota 6 oilagor eskuratzera mugatzen da.

Zer komeni zaie? Elkar ahaztu eta bakoitzak berera jo, ala trukeren bat egin? Kostu konparatiboek daukate erantzuna.

Lagunak	Bakoitzak gauza bat		Lan biak eginaz		Truke baten ondorio	
	Perr.	Oilag.	Perr.	Oilag.	Perr.	Oilag.
JON	18	edo 6	9	3	12(+3)	3
IÑAKI	8	edo 6	4	3	6(+2)	3
<i>Guztira</i>			13	6	18(+5)	6

Argi dago, bakoitzak gauza bakar bati ekinez gero —espezializatuz— eta trukean eginez, irabazten atera daitezkeela biak. Gure adibidean, batak hiru dozena perretxiku gehiago eta besteak bi, bakarka ari izanda baino. Iñaki motelagoa bada ere, berekiko 3 oilagor 4 dozena perretxikuko maila erakutsita dauka; Jonek, berriz, 3 oilagor 9 dozenako, proportzioan oila-

gor gutxiago. Horregatik, Iñakik oilagorretan egin behar du ekitaldi betean, abantaila konparatiboa dauka eta; bestea perretxikutan.

Bi herritarren ordez, Nazio edo Herri bi direla egiten badugu, hor daukagu merkataritza internazionalaren babes teoriko nagusia den kostu konparatiboen azalpena. Herri bat jardunaldi bietan beste herri bat baino bizkorragoa izanik ere —gure adibide didaktikoan ez da horrela—, beren abantaila konparatiboak desberdinak baldin badira, espezializatu eta elkarrekin trukean egitea komeni zaie bai eta lan-sail bietan bizkorragoari ere.

Eta goazen gure gaurko arazora.

Edozeini bururatuko zaizkio espezializazio horren ondorioak. Herri bat basoan ibiltzeko makilak eta abarkak egiten trebetuko dela, beste herria, berriz, eskopetagintzan, industria metalikoan, makinagintzan, balistika ikasketa eta institutuetan, eta abar. Eta denbora gutxi barru, herri bat bestearen ehiza-kotoen morroi-zaintzaile huts bihurtuko dela.

Baina akats horiek, behin eta berriz aipatuak, ez dira okerrenak.

Teoria horren ezik garrantzitsuena, gizakia zeharo kanpoan uzten duela da. Eta gauzak gizakiaren aldetik begiraturaz, zera dakusagu berehala: herri orotan, gizakiek mila eratako trebetasunak eta bokazioak dauzkatela. Bai perretxiku-biltzaile izateko, bai ehiztari, bai ikertzaile. Herri bakoitzean bertako herritarrek aukera guztiak behar dituzte bakoitza bere bidetik joan eta osatu ahal izateko. Edozein lan-motaren banaketa herriko gizaki askoren osabide, gogo eta zuzenbideen kontra doa. Zarrast egitea da. Hori da kostu konparatiboen iruzurra: logikaz jardun, baina gizakia merkantzien azpian zokoratu. Berekako dilema, berriz, hau da: mundu zabalean gizakiak beren gauzekin libre ibili eta jardun, ala herri bakoitzeko gizakiek euren gogara eratu bertako azokak.

Bestalde, barregarria da guk egin nahi duguna. Azaltzen da mugan edozein atzerritar, eta zera esaten diogu:

«Zure erlojua, betaurrekoak, oinetakoak eta galtzazpi edo ipurzapiak, ongi etorriak gure herriko merkatu libreran. Baina zuk zeuk bertan geratu behar duzu, narrutsik izango bada ere, zeren gure herri libre honen gauza-merkatu librean, gizakiak ezin baitute ez lan bila jardun, ezta libre bertan ibili ere.»

Hori da gaur predikatzen zaigun/dugun merkatu-liberalismoa.

Azalpen hau, normalean, azalpen teorikoa da. Baina gaur, ordea, gertatukoaren berri da. Danimarkak zehatz-mehatz oihukatu du: gauza-merkatuaren liberalismoa bai (neurri batean, jakina), baina giza liberalismorik ez. Europakideekin ere ez.

Danimarkarrek garbi erakutsi dizkigute bi ikasgai:

a. Politikoak herriaren esanera jartzerik badagoela. Politikoek herria euren asmoetara erakarri ordez, danimarkarrek erakarri dituzte politikoak herriaren gogara.

b. Europar Komunitateko merkatu librean gizakia azpian baztertuta dagoela.

Eta hau akats itzela da, konpondu ezik ondorio oso txarre z betea. Ez bakarrik gizadi osoa ehiztari eta basamutil-taldetan banatzea dakarrelako; batez ere, gizakien, gizataldeen eta herrien galtzearen ardurarik ezagatik. Afrika eta Latinamerikako hamaika herri lekuko.□

IBM INFORMATIKAN LIDERRAREN KRISIA: INFORMAZIOARIK EZA

«1951ean, IBM konputadoreen sailean sartu zenean, garpenean gogor inbertitzeko aukera eman zion bere handitasunak. Inbertsio-ahalmen honek, gehi konpainiaren marketing-jakituria praktikoa (marketing expertise) eta bere ekipoak eskaini eta konpontzeko konpromezuak, leku gorenean jarri zuten Ameriketako konputadore-merkatuan.» (Encyclopaedia Britannica)

Gaur, ostera, krisi sakonean murgilduta dago. Goi-mailako informatikan oraindik munduan aurreratuena den enpresak, ez du informatika-informazioari eduki merkatuaren nondik norakoak iragartzeko, eta bezeroak eta irabazpideak ihes egin diote esku artetik. Esana da, zenbat eta enpresa handiago, hainbat eta urrutiago kokatzen da bezeroengandik.

Nortzuegana joan dira bezeroak eta irabazpideak? Batez ere IBMek berak bere magalean sortutako bi enpresatara: Intel eta Microsoft. IBM ez zen konturatu konputadore txikiak, PCak, gero eta ahaltsuago egiten ari zirela, eta bezeroek onetsiak izango zirela askotan, konputadore handiak baztertuz.

Konputadorebat erostean —PC bat adibidez—, hauek biak ere erosiko dituzu: mikroprozesadoreak —‘pentsa’ arazteko— eta programak —‘zertaz pentsa’— agintzeko.

Intelektxip-ak eta mikroprozesadoreak egiten ditu, Microsoftek oinarritzko programak. IBMek enpresa bi hauei bere altzotik alde egiten utzi zien. Gaur ondo baino hobeto irabazten ari dira biak, eta bakoitzak IBMek baino gehiago balio du New Yorkeko burtsan.

Ondorioak beltzak izan dira IBMrentzat.

Iaz, lehen aldiz, Apple Computer enpresak IBMek baino PC gehiago saldu zituen. IBMek bostgarrengo berrantolaketa dirau zazpi urteren barruan, eta 1985a geroztik, 100.000 lanpostu kendu ditu. 1992an \$4.970.000.000 galdu zituen. Inbestigazio-planak ere murriztu egin behar izan ditu, kostuak jaitsiarazteko.

Beraz, IBM handiak informatikan eduki izan zuen ezaguerak ez zion eman merkatuen datuak informatizatu eta etorkizuna iragartzea, «marketing expertise» hura mantentzea. Argi dago zaila dela gure enpresentzat eta baita IBM argiarentzat ere, merkatuaren etorkizuna usnatzea. □

SINDIKATUEN ETORKIZUNA

Langilearen aldeko lanari badarraiote gaur ere, sindikatuen helburu zehatzak asko aldatu dira. Lehenago hauek ziren oinarritzkoak: lansariak, lanorduak, lanbaldintzak. Gaur egun lanpostu gehienetan lana nahiko eroso da. Logaltze eta gorputz nekaldi egunak dira askorentzat asteburukoak; lanegunak, ostera, zuzpertzegunak. Urte guztiko lanorduak asko gutxitu dira, eta oporrak edo oportxoak sarri eta luzeak izaten dira. Lansariak eta lanpostuak geratzen dira oinarritzko jomuga.

Bestalde, sozialismoaren bihotz erdian pentsakera kolektibista zetzan; eta sindikatuen pentsakeran Estatu-enpresa planifikatzailea.

Planifikazioa eta kolektibismoa lur jota geratu dira sozialismoaren porrotarekin batera, eta gauden Europako Komunitatean zeharo baztertuta. Sindikatuak, beraz, garai berri honetara gaurkotu behar dute. Zer eskatu eta nori eskatu aldatu direlako.

Planifikaziorik gabeko sistema, merkatu-ekonomia, enpresa baso bat da, zuhaitz pentsalari, mugikor eta aldakorrez betea. Basoak iraun dezan, zuhaitz askok igartu, erre eto aizeak lurjo egin behar du, eta beste zuhaitz berri askok sortu. Lanpostuak zuhaitzen adarrak baldin badira eta basoak iraungo badu, adar askok egur bihurtu beharko du. Ezinezkoa da egunean eguneko adar guztiak iraunaraztea, sustarririk gabeko zuhaitzetan adarrak eze mantentzea. Batzuek jausi, beste batzuek hazi egin behar dute.

Irtenbidea?

Lehenbizi gogoratu, gehienbat sindikatuei esker lortutako langabezi laguntzak, jubilazioak, eta abarrek, hiru mesede handi egin digutela denoi: bat, lanean diharduten langileen baldintzetan; bi, langabezian edo gaixo edo zaharrituta geratu diren pertsonen bizimodu erosotxoak lortuz; eta hiru, ekonomi sistemari egonkortasuna emanez, gorabeherak baretuz.

Entzun izan dut sindikatuak hiltzori luzean daudela. Eta hori, koakziorik gabe ezin dutelako grebek eraginik lortu, eta grebarik gabe sindikatuen porrota letorkelako. Koakziorik ez, sindikaturik ez.

Baita ere pentsa liteke sindikatuak etorkizun eraginkorra daukatela, baina jokabideak zerbait aldatuz/zabalduz.

Ohituta gaude pertsonen txartela ezarri, eta txartel-borrorak sortarazten. Langilea enpresariaren etsai, baserritarra industri langilearen aurkari, eta abar. Baina gaurko ekonomi egoeran, gizakiak, bai pertsona langileak, bai pertsona enpresariak, dogma baten jirabiran gaude: pertsonen gainetik ezarri nahi den azoka librearen jirabiran. Eta dogma hori, lehenbizi, pertsona langileen aurka doa eta, batera, pertsona enpresalari eta pertsona guztien kontra. Herri osoaren kontra.

Sindikatuak beti izango dute enpresen jokaera batzuen aurka egin beharra. Oraingo arazo puntuala lanik eza da eta pertsona den langileari pertsona lez laguntzea. Oso zaila da lanik ezaren minak bestelako laguntzaz —diruz eta— osatzea. Baina askoz zeregin eraginkorragoa dute, enpresa eta herri guztiarekin batera, azokak gizakien menpe jartzen. Horrela jokatzeko giro internazionalaren aurka doa, Ekonomia Internazionalaren ikurrinak zera dioelako: «zutik iraun ezin duenak, hor konpon».

Konponbide orokorra pertsonak kontuan hartzea da, langile diren pertsonengandik hasita. Hortik etorri behar du lana giza zentzunez antolatzeak eta langileek lanpostu egokiak izatea. □

IKUSKIZUNAK

BEGOÑA DEL TESO

KATTAGORRIA CANNESEN

Urtean behin, Kostalde Urdineko palmondoak zeluloidez eta zeluloidean loratzen dira. Urtean behin, itsasoa eme-eme ki ukitzen duten Alpes mendien hurbilean urrezkoak izaten dira palmorriak. Aurten kattagorri polit, bihurri, saltseroa ikusi da estreinako aldiz Cannesen, pantailaz pantaila jostari.

Julio Medemen «La ardilla roja» txaloz eta kide-tasun alai-az jaso zuten «La Quinzaine es réalisateurs» sail desberdin eta tentagarrira ailegatu ziren denek. *Liberation* eta *Le Monde* egunkari-ek aldeko kritikak plazaratu zituzten. Beste zinemal-dietako ordezkari-ek berari- en zinema-bileretan filmea aurkez- teko gonbitea luzatu zioten eta, eta, eta... Frantziako zazpi gazte zinemazale amorratuz osaturiko epaimahaiak frantziarra ez zen filmerik hoberena izendatu zuten. Konpainia ederrean dago, ez pentsa, donostiarra, Spike Leek berak eta «Bailar con un extraño» edo «Totó l'héros» lan mamitsuek irabazi baitute inoiz ikur hori.

Meretia Cannesen izandako arrakasta gozoa. Madrileko kri- tikari-ek ofizioz sendagilea den zuzendari kuraios honen biga- rren lana zapuztu zuten arras.

Jota, zisko eginda, penaturik geratu zen «Behiak» en egilea. Apurka-apurka, Barcelonan, Euskal Herrian bestelako aburuak kaleratu ziren. Ikusleak, arian-arian aretoetara hurbilduz joan ziren eta elkarri eginiko gomendio- en bitartez eta haiei esker, aise, seguru, irabazle-modura ibili da kattagorria takila-kon- tuetan. Nolakoa da ba Cannesek maite izan zuen zeluloide puska hori?